

REGISTRUL MONUMENTELOR DE ARHITECTURĂ AL MUNICIPIULUI CHIȘINĂU ȘI PRACTICA INTERNAȚIONALĂ ÎN ELABORAREA REGISTRELOR MONUMENTELOR DE ARHITECTURĂ

Anatolie SÎLI

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Protecția monumentelor de arhitectură reprezintă una din cele mai importante acțiuni în conservarea patrimoniului cultural-istoric. Realizarea registrelor monumentelor și cercetarea detaliată are ca efect evidența și supravegherea obiectivelor importante. Atât în municipiul Chișinău, cât și în alte țări precum România, Ucraina se acordă atenție vechimii patrimoniului.

Cuvinte cheie: patrimoniu, monument, categorie, registru, valoare.

Evoluția privind protejarea patrimoniului cultural - istoric al Republicii Moldova este stipulată în "Legea cu privire la ocrotirea monumentelor" (nr.1530-XII din 22.06.1993). În acest sens protejarea și valorificarea patrimoniului cultural și natural sunt competențe ce țin atât de Parlament, Guvern, cât și de administrația locală.

Asemeni situației existente în numeroase țări și în Republica Moldova locuințele constituie un sector deosebit de important, sub aspect economic și social. Reflectarea timpului în mediul urban comportă o semnificație culturală importantă, determinând formarea imaginii arhitecturale a orașului, ce include continuitatea cu trecutul și orientarea spre viitor, a imaginii ce influențează psihologia socială. [1]

Orice monument arhitectural, fie construcție aparte sau un complex spațial larg, reprezintă o parte a orașului ce depinde nemijlocit de relațiile în sistemul acestuia. De aceea, păstrarea monumentului trebuie să fie determinată de activități orientate atât asupra monumentului însuși cât și asupra ambianței asociate cu acesta fizic, funcțional și vizual. E puțin, însă, de a extinde pur fizic limita a ceea ce se numește monument. E necesar de a percepe că monumentul, fie un obiect izolat sau complex spațial larg, reprezintă o parte componentă a unui sistem mai mare al cartierului urban, al orașului sau al grupului de localități și este influențat de rapoartele sale active. Astfel, destinul monumentului este determinat de activități orientate atât asupra monumentului însuși cât și asupra ambianței ce interacționează cu acesta vizual, funcțional și fizic. [1]

Deși în Republica Moldova au fost puse deja bazele legislative necesare ocrotirii patrimoniului (au fost adoptate "Legea privind ocrotirea monumentelor" din 22.06.1993, "Legea culturii" din 27.05.1999 ș.a.), și în pofida faptului că în anul 2002 Parlamentul republicii a ratificat Convenția privind protejarea patrimoniului mondial cultural și natural (adoptată la a XVI-a Sesiune a Conferinței Generale UNESCO de la Paris, pe data de 16 noiembrie 1972), cunoașterea și înțelegerea valorii acestui patrimoniu atât de către populația republicii cât și de către oaspeții ce vizitează Moldova, lasă mult de dorit. [2] Distrugerea masivă a operelor de arhitectură veche, ignorarea zonelor de protecție a siturilor istorice și arheologice, nepăsarea în ceea ce privește soarta operelor de artă monumentală, renovările necorespunzătoare inițiate de noii proprietari de imobile, cu părere de rău au fost și sunt destul de frecvente.

Astfel, în prezent păstrarea acestui patrimoniu cultural ar fi necesar să devină o prioritate pentru întreaga societate. Valorificarea și renovarea monumentelor istorice trebuie să aibă loc continuu. Rigorile de valorificare a monumentelor se schimbă și tot mai prețioase pentru generațiile viitoare devin mărturiile trecutului, sunt descoperite noi valori, ale căror mărturii sunt monumentele istorice. Conștientizând importanța evoluției patrimoniului cultural istoric din Republica Moldova, în 1976 s-a organizat o sistematizare a actelor și tuturor datelor în cercetarea monumentelor de istorie și cultura a RSSM (Republica Sovietică Socialistă Moldovenească). Aceste cercetări ale patrimoniului imobilelor au fost în conformitate cu divizarea în zone geografice a teritoriului R. M.: zona nord; zona centru; zona sud și mun. Chișinău. Datorită acestor studii și cercetări în 1988, apare modelul primului volum al "Codului de monument de istorie și cultură a RSSM". Iar în 1993 este publicată "Legea cu privire la ocrotirea monumentelor". Monumentele de istorie și cultură a mun. Chișinău sunt incluse în două liste una cu clădiri istorice de valoare națională, care datează din 1993, și a doua cu clădiri de valoare locală, confirmată în 1995, însă o așa situație nu reprezintă corespunzător valoarea patrimoniului arhitectural-istoric existent. Într-un termen foarte scurt a fost realizat "Registrul monumentelor R. Moldova ocrotite de stat", acesta fiind însă doar confirmat, iar publicat abia în 2010. În acest interval de timp multe dintre monumentele din Registru au fost distruse. Monumentele ce se regăseau în listele Registrului

erau diferențiate după principiul valoric: național și local. În același timp le-au fost atribuite criteriile de corespundere a statutului de monument: valoare artistică; valoare istorică; valoare arhitecturală și valoare arheologică.

Totodată patrimoniul arhitectural a cunoscut o clasificare a monumentelor conform importanței și valorii reprezentate; în acest sens deosebim monumente de istorie, artă, arhitectură și arhitectură religioasă.

Municipiul Chișinău este un oraș istoric și deține cea mai importantă "colecție" de monumente de arhitectură din Republica Moldova. Această colecție a fost compusă din circa 977 de monumente de arhitectură, 236 monumente de importanță națională și 741 monumente de importanță locală. La momentul actual, din cauza demolărilor multiple și a lipsei unui cadru legislativ complex au rămas în 862 monumente de arhitectură. [3]

R E G I S T R U L
monumentelor de importanță națională .

Nr. o/d	Localizarea Administrativă	Tipul	Cronologie	Gen	Categorie
1	2	3	4	5	6
1.	Grădina publică rii	Aleea clasicilor literaturii.	1957	Artă Istorie	N
2.	Ștefan cel Mare Piața Marea Adunare Națională	Ansamblul Catedralei Nașterea Domnului, Porțile Sfinte și Grădina Catedralei	1936- 1840	Arhitectură Istorie	N
3.	str. Ghiocailor, Nr.1	Basoreliefe cu subiecte agrare și zootehnice	1954	Artă	N

Fig.1 Registrul monumentelor de importanță națională anul 1995 (fragment) [2]

R E G I S T R U L
monumentelor de importanță locală.

Nr. o/d	Localizarea Administrativă	Tipul	Cronologie	Gen	Categorie
1	2	3	4	5	6
	Strada	ALEXANDRU CEL	BUN		
1.	str. Alexandru cel Bun, Nr.2	Casă de raport.	încep. sec. XX	Arhitectură	L
2.	str. Alexandru cel Bun, Nr.3 (A.B.C.)	Casă de raport	sfîr. sec. XIX	Arhitectură	L
3.	str. Alexandru cel Bun, Nr.11	Casă individuală.	încep. sec. XX	Arhitectură	L
4.	str. Alexandru cel Bun, Nr.13 (ABC)	Casă de raport.	sfîr. sec. XIX	Arhitectură	L

Fig.2 Registrul monumentelor de importanță locală anul 1993 (fragment) [2]

Astfel în aproximativ două decenii au fost distruse peste 100 monumente de importanță națională și locală.

Obiectivul este de a prezenta situația reală în care se află monumentele de arhitectură ale municipiului Chișinău, să se reflecte starea în care se găsesc multe din monumentele de patrimoniu și introducerea în Registrul monumentelor de cultură și istorie al municipiului Chișinăului a unor clădiri care au valoare de

monument, dar nu sunt introduse în Registrul monumentelor. Efectuând studiul tuturor tipurilor de monumente se realizează două registre separate conform importanței acestora, Registrul monumentelor de importanță națională și Registrul monumentelor de importanță locală. Toate aceste monumente de patrimoniu se găsesc în Centrul istoric al orașului Chișinău, cuprins în perimetrul străzilor : Ismail, Albișoara, Mihai Viteazu și A. Mateevici. Astfel în anul 2011 IMP Chișinău proiect a realizat un Registrul al monumentelor de importanță locală, prin revizuirea celui existent și o serie de clădiri noi ce sunt propuse spre a fi introduse în acest registru. [3] În acest caz monumentele ce se aflau deja în listă, cât și cele propuse spre introducere au fost analizate și studiate minuțios, pentru a exclude acele erori care s-au realizat la etapa inițială.

Analizând experiența altor state în realizarea registrelor monumentelor identificăm similitudini multiple. Astfel caracteristicile de bază o constituie denumirea, adresa, caracterul valorii reprezentate și perioada datării. Structura registrului monumentelor mun. Chișinău este foarte aproape de structura registrului monumentelor din orașul Odesa (Ucraina) și ca informație prezentată de registru monumentelor istorice a județului Cluj (România), doar că din punct de vedere structural și ca codificare apar anumite diferențe.

**ПЕРЕЛІК
ПАМ'ЯТОК ТА ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ м. ОДЕСИ**
(згідно ст. 14 Закону України «Про охорону культурної спадщини»
формується постійно на підставі нормативно-правових актів)

	Назва пам'ятки	Адреса розташування	Датування	Вид пам'ятки	Категорія пам'ятки	№№ та дати нормативно-правових актів про взяття під охорону	Охоронний № в Держреєстрі
ПАМ'ЯТКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ							
1.	Ансамбль Воронцовського палацу: (арх. Боффо Ф.К.) - палац - стайня - бельведер (колонада) палац в якому: - жив Воронцов М. С. - генерал-губернатор Новоросійського краю, князь; - у 1917 р. містилась Рада робітничих депутатів м. Одеси	Воронцовський пров. (Краснофлотський*), 2	1828 р. 1826-1828 рр. 1826 р.	АМ** ІСТ**	національ на місцева	Постанова РМ України № 970 від 24.08.1963р. Рішення Одеського облвиконкому № 652 від 25.12.1985р.	546 546/1 546/2 546/3
2.	Будинок Старої біржі (арх. Боффо Ф.К., Моранді Ф.Й.) Де 14 (27) січня 1918 р. відбулися загальні збори робітничих, селянських, матроських і солдатських депутатів, на яких було проголошено Радянську владу в м. Одесі	Думська пл. (Комуни), 1	1828- 1834 рр., 1871-1873 рр.	АМ ІСТ	національ на місцева	Постанова РМ України № 970 від 24.08.1963р. Рішення Одеського облвиконкому № 381 від 27.07.1971р.	547
3.	Будинок Сабанських казарм (арх. Торічеллі Г.І., Козлов І.С.) Де під час оборони м. Одеси у 1941 р. було сформовано полк морської піхоти під командуванням Оспова Я. І.	Канатна вул. (Свердлова), 23	1827 р., 1831 р.	АМ ІСТ	національ на місцева	Постанова РМ України № 970 від 24.08.1963р. Рішення Одеського облвиконкому № 480 від 15.08.1985р.	556

Fig.3 Lista monumentelor or. Odesa (fragment, anul 2009) [6]

LISTA MONUMENTELOR ISTORICE 2015
- Județul Cluj -

Nr. crt.	Cod LMI	Denumire	Localitate	Adresă	Datare
1	CJ-I-s-B-06921	Orașul antic și medieval	municipiul CLUJ-NAPOCA	Parcul arh. Deleu și Parcul Caragiale	
2	CJ-I-m-B-06921.01	Ruine edificii - orașul antic și medieval	municipiul CLUJ-NAPOCA	Parcul arh. Deleu și Parcul Caragiale	Epoca medievală
3	CJ-I-m-B-06921.02	Zid de incintă - orașul antic și medieval	municipiul CLUJ-NAPOCA	Parcul arh. Deleu și Parcul Caragiale	Epoca medievală
4	CJ-I-m-B-06921.03	Zid de incintă - orașul antic și medieval	municipiul CLUJ-NAPOCA	Parcul arh. Deleu și Parcul Caragiale	sec. II - III p. Chr.
5	CJ-I-m-B-06921.04	Ruine edificii urbane - orașul antic și medieval	municipiul CLUJ-NAPOCA	Parcul arh. Deleu și Parcul Caragiale	sec. II - III p. Chr.

Fig.4 Lista monumentelor jud. Cluj (fragment) [5]

În exemplele studiate un criteriu important al stabilirii statutului de monument îl constituie vechimea obiectivului, astfel pentru o serie de state aceasta este stabilită la 60 de ani, unele 30 de ani, în Republica Moldova aceasta este de 50 ani. Însă avem state ca Coreea de Sud în care criteriu de vechime nu este analizat la stabilirea valențelor de monument al unui obiectiv. Accentul se pune pe volumul construcției, impactul asupra dezvoltării ulterioare și caracterul inovativ.

Bibliografie:

1. Ing. Iuliana Boiu - Contribuții specifice la activitățile de renovare urbană din Republica Moldova;
2. Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de Stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1531-XII din 22 iunie 1993;
3. Registrului Monumentelor Imobile de Importanță Locală din Municipiul Chișinău, IMP Chișinăuproiect (Chisinau 2011);
4. Patrimoniul cultural al Republicii Moldova: de la realitate la necesitate, (Chisinau 2011) ;
5. Monitorul Oficial al României, partea I, Nr. 113bis/15.II.2016;
6. ПЕРЕЛІК ПАМ'ЯТОК ТА ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ м. ОДЕСИ (згідно ст. 14 Закону України «Про охорону культурної спадщини»).